

**Stabilita regionální podpory tradičních politických stran v Českých zemích
(1920-1990)**

Petr Jehlička, Luděk Sýkora

klíčová slova:

volby, politická strana, území volební podpory, územní koncentrace volební podpory

obsah:

Jak vyplývá ze samotného názvu příspěvku, zabývá se kontinuitou regionální volební orientace obyvatelstva v čase. Základní hypotézou článku je přesvědčení, že čtyřicet let trvající období nedemokratického vývoje nemuselo znamenat výraznější narušení tradiční volební orientace obyvatelstva. Analyzováno bylo 6 voleb – 1920, 1925, 1929, 1935, 1946 a 1990 a pouze 4 strany, které se zúčastnily všech zmíněných voleb - Československá strana lidová, Československá sociální demokracie, Československá strana socialistická a komunistická strana Československa. Základními územními jednotkami sledování územní diferenciací volební podpory jsou soudní okresy (1920-1946) a okresy (1990). Samotná analýza definuje v prvním kroku *území volební podpory* konkrétní politické strany – nejmenší možné území, kde daná politická strana získala 50% celkového počtu hlasů získaných stranou v daných volbách. Na základě takto vymezených *území volební podpory* jednotlivých politických stran jsou v druhém kroku vymezeny *území jejich stabilní volební podpory*, jako území, které splnilo podmínky *územní volební podpory* ve všech sledovaných letech. Kvantifikace prostorové koncentrace volební podpory je následně konstruována jako *míra územní koncentrace*. Jde o vyjádření skutečnosti, na jak velkém území získaly jednotlivé strany poměrnou část hlasů (25, 50 a 75 %). *Míra volební úspěšnosti* pak vyjadřuje kolikrát vyšší procento hlasů než je republikový průměr dané strany, získala strana v oblastech s koncentrací 25, 50 a 75 % své volební podpory. Z takto konstruovaných měř pak autoři vyvozují prostorová specifika volebních základů jednotlivých stran.

komentář:

Článek pro mě otevřel nové uplatnění geografie při výzkumu voleb. Přesto že je již článek z roku 1991 více než neaktuální a dnešní politická scéna je již značně odlišná, tři ze studovaných stran jsou v ní stále přítomny a do značné míry vykazují stále obdobné prostorové koncentrace svých voličských základů. Nejintenzivněji je to patrné u Křesťanské a demokratické unie – Československé strany lidové, která stále vykazuje v příspěvku zmíněnou největší podporu především v oblastech jižní Moravy a Vysočiny ve venkovských oblastech a v oblastech s větším podílem věřícího obyvatelstva. Stabilní voličská základna České strany sociálně demokratické a Komunistické strany Čech a Moravy utrpěla v období od publikace diskutovaného článku výraznější újmu, a to především na úkor nově se konsolidovaných pravicově orientovaných stran a v současné době i Strany zelených. Přestože v závěru příspěvku autoři konstatují, že se podařilo vstupní hypotézu o časové stabilitě územní volební podpory alespoň do jisté míry potvrdit je zřejmé, že především z důvodu značné neaktuálnosti článku je nutné o jeho závěrech pochybovat. Domnívám se že, pro Českou stranu sociálně demokratickou už nejsou nejtypičtější volební podporou velká města a silně urbanizovaná území a pro Komunistickou stranu Čech a Moravy není typická rovnoměrné rozmístění jejich voličů v území České republiky. Domnívám se, že by obdobná aktuální analýza přinesla do značné míry odlišné výsledky.

Volební systémy a politický konflikt v prostoru

(Klasifikace volebních systémů, jejich geografické implikace a politické souvislosti)

Tomáš Kostelecký

klíčová slova:

demokracie, vláda, volební systém, volební systém většinový, volební systém poměrný

obsah:

Článek se věnuje především různým způsobům volby veřejných zastupitelů v demokratických zřízeních. V samotném úvodu autor polemizuje nad obecnými pojmy demokracie a vláda. Autor tak hned v úvodu zpochybňuje reálnost demokratického zřízení a pokládá ho víc než za cokoli jiného za pouhou ideu, o kterou však ale stojí za to usilovat. Nejprve definuje samotnou vládu:

- Vláda je taková autorita, která prosazuje svoje zákony.
- Zákony prosazované určitou vládou platí na určitém vymezeném území.
- Vláda je schopná a ochotná legitimně užit fyzickou sílu k prosazení zákonů.
- Vláda se o kontrolu nad užitím fyzické síly k prosazení zákonů s nikým nedělí, ale drží je exkluzivně.

Z toho následně autor vyvozuje, že pokud má být vláda vládou, není technicky možné, aby vládli všichni. „Démos“ nemůže legitimně (*tj. tak, aby i ostatní věřili, „že je to správné“*) užívat fyzickou sílu k prosazení zákonů, stejně tak „všichni“ nemohou mít exkluzivní kontrolu nad užitím této fyzické síly.

Hlavním účelem volebních systémů je potřeba převést výsledky hlasování do složení zastupitelských sborů. Existují dva hlavní volební systémy a to většinový a systém poměrného zastoupení. Většinový volební systém vychází z přesvědčení, že je správné, aby voliče zastupoval ten, kdo má mezi nimi největší podporu. V rámci volebního systému většinového typu lze rozlišit *pluralitní systém* a *systém absolutní většiny*. *Pluralitní systém* je založen na pravidle – mandát získává ten kandidát, který dostal v daném obvodu nejvíc hlasů, bez ohledu na to, jaké procento voličů ho volilo (*Velká Británie, USA, Kanada...*). *Systém absolutní většiny* vyžaduje, aby mandát získal ten, který kromě zisku největšího počtu hlasů získal zároveň i více než 50% všech hlasů

(*Austrálie, ČR senát*). Mezi hlavní výhody většinových volebních systémů autor řadí: srozumitelnost pro voliče, možnost voličů odvolat poslance, omezení vlivu politických stran, potlačení extrémistických stran, nutnost uzavírání koalic již před vlastní volbou, vytvoření stabilní vlády, omezení populismu stran, brání politizaci státní správy.

Volební systém poměrného zastoupení vychází naopak z předpokladu, že složení zvoleného orgánu má odrážet složení společnosti. Většina volebních systémů poměrného zastoupení se vyznačuje tím, že jsou v nich používány stranické kandidátky. Rozdílnost těchto systémů se v různých zemích opírá především: o možnost zasahovat do výběru kandidátů (*možnost volby celé strany, bez jakýchkoliv preferenčních hlasů, s možností preferenčního hlasu, s možností vyškrtnutí navrhovaného kandidáta, s možností vlastního návrhu kandidáta...*) a o velikost volebního obvodu, v kterém se přidělují jednotlivé mandáty (*celý stát, kraj, okres, obec, speciálně vymezený volební obvod...*). Mezi hlavní výhody poměrného systému autor řadí: složení parlamentu se blíží volebním výsledkům, všechny hlasy hrají roli, zastoupení menšin v parlamentu, snížení konfrontace jednotlivých osob, vyloučení manipulace s volebními obvody, neexistuje důvod dělat doplňující volby.

V závěrečné části statě se autor zabývá problematikou vymezování volebních obvodů a vývojem volebních systému v středoevropských postsocialistických zemích. V případě vymezování volebních obvodů se hlouběji věnuje *malapportionmentu* a *gerrymanderingu*. Malapportionment spočívá ve vymezení nestejně velkých volebních obvodů, kdy jsou voliči z velkých obvodů diskriminováni, protože je v nich na získání mandátů potřeba větší počet hlasů. Gerrymandering označuje takovou manipulaci s volebními obvody, že zvýhodňuje jednu stranu před druhou (*zatímco jedna strana zaznamená v jednom obvodu drtivé vítězství, ve třech okolních obvodech prohraje*).

komentář:

Článek je velmi faktografický obsažný, na druhou stranu nenabízí příliš mnoho prostoru pro polemiku. Otevřel pro mě zatím ne zcela uvědomovaná prostorová témata. Pouze jedinou otázku se pokusím otevřít. Autor v závěrečné části v podkapitole *Politická kritéria vymezování obvodů* zmiňuje zásadu nedělat všechny obvody „příliš vyrovnané“. Otázka zní: jak odlišit toto kritérium od počátku snahy o gerrymandering.

otázky:

Jaké výhody poměrného systému volby do poslanecké sněmovny si ještě zachoval systém v České republice, když je zde minimální limit pro vstup strany do sněmovny 5% hlasů voličů a konfrontace jednotlivých osobností politických stran je na denním pořádku?

Je možné uvažovat o manipulaci jednotlivých politických stran připravovaného systému přímé volby prezidenta?

Kdo v České republice kontroluje politickou manipulaci vymezení volebních obvodů?